

METE

Büyük Hun İmparatorluğu hâkanı. Orta Asya'da yaşayan Hunların, bilinen ilk Yabgusu Tuman'ın (Teoman) oğludur. Mîlâddan önce üçüncü yüzyılın ortalarında doğdu. Çocukluğundan itibâren iyi bir komutan ve savaşçı olarak yetiştirildi. Adı sonradan konuldu. Adı, Çin kaynaklarında yazıldığı gibi olup, Çin dil bilimcileri (sinologlar), "Motun, Maoton, Modok, Mado, Mode, Mete" olarak okumuşlardır. Umûmî Türk târihi bilginleri; bu bakımdan adının; Çinlilerin Türkçe adları kaydetmek usûlünden, "Batur, Bağatur, Bahadır" olması gerektiği îzâhatını yaparlar.

Mete, Tuman Yabgu'nun büyük oğlu olduğu için, Hun veliahtı idi. Ancak, Mete'nin üvey annesi, kendi oğlunu Hun hükümdârı yapmak için Tuman Yabgu'yu kandırdı. O çağlarda Orta Asya'da güçlü kavimler, karşılıklı olarak birbirlerine, zayıf kavimler de güçlü kavimlere rehinelere gönderirlerdi. Bu bir nevi saldırmazlık antlaşmasıydı. Tuman da oğlu Mete'yi batı komşusu Yüeciler'e rehine olarak gönderdi. Sonra misilleme yoluyla oğlunun Yüeciler tarafından öldürülmesi düşüncesiyle, âniden bu güçlü komşularına savaş îlân etti. Fakat, Mete, Yüecilerin elinden kurtulmayı ve babasının yanına dönmeyi başardı. Tuman, ona on bin kişilik bir birlik verdi. Mete, demir disiplin altında eğittiği bu tümene, bir süre avı sırasında babasını öldürterek tahta geçti (M.Ö. 209).

Mete, kendisine râkip olabilecek kişilerden kurtulduktan ve devlet içerisinde âsâyîşi sağladıktan sonra, tahta çıkış törenini icrâ ettirerek "Şanyu" unvânını aldı. Hun tahtına genç ve tecrübesiz bir hakanın çıktığını gören Moğol Tung-hu'lar, bu fırsattan istifâde etmek istediler. Mete'den, önce hızlı koşan atını ve sonra da hanımlarından birini istediler. Mete, devlet adamlarının karşı çıkmasına rağmen, bu istekleri yerine getirdi. Tung-hu hükümdârı, bu defâ da iki devlet arasında boş bulunan toprak parçasının kendisine verilmesini istedi. Mete, bu talebi de Devlet Meclisinde müşâhede ettirdi. Bâzı üyeler, at ve kadın verilmişken böyle bir toprak parçasının önemi olmayacağını söyleyerek, vermeye râzı oldular. Fakat Mete, toprağın devletin esâsı olduğunu, topraksız devlet olamayacağını söyleyerek, verelim, diyenlerin başlarını vurdurdu. Kararlı bir şekilde ordusunu alarak doğuya doğru sefere çıktı. Tung-hu'ları müthiş bir yenilgiye uğrattı. Reislerini öldürdü. Moğol Tung-hu'ların bir daha kendilerine gelemediği bu zaferden sonra, Hun sınırları doğuda Moğolistan'ın doğusuna kadar genişledi.

METE

Ömer Faruk Hüsmüllü tarafından yazıldı.
Cumartesi, 07 Mayıs 2011 13:06 -

Mete, ikinci seferini, Hunluları iktisâdî yönden güçlendirmek için; Doğu'yu Batı'ya bağlayan İpek Yolu'nu elde etme gâyesiyle Yüeciler üzerine yaptı ve onları yendi. Hâkimiyetini kuvvetlendirmek için Türk kabîlelerini tek bayrak altında birleştirmeye teşebbüs edip, muvaffak oldu.

M.Ö. 201'de Hun Devletini iyice kuvvetlendirince, üç yüz bin atlı ile Doğu komşusu Çin'e sefer açtı. Çin İmparatorunu Bağ Teng Dağında kuşattı. Atları, Türklerin dört renk, dört yön usûlünce cepheye alıp; yağızları (kara) kuzeye, doruları (al, kırmızı) güneye, bozları batıya, kırları doğuya yerleştirdi. Çinliler, sayıca Hunlardan çok fazla olduklarından kesin netice alınamadı. Hâtununun "Çin alınmaz, alınsa bile idâre edilemez" sözü üzerine, diplomatik münâsebetlerde bulundu. Çin İmparatoru ile anlaşılıp, kuşatmayı kaldırdı. M.Ö. 198 yılındaki Türk-Çin Antlaşması süresiz olup, Çin Seddi hudut kesilerek, Çin haraca bağlandı. Mete, düşmanları olan Moğollar ile Çinlileri mağlup ederek, hudutları emniyet altına aldıktan sonra, Türkleri iktisâdî yönden güçlendirmek istedi. Türkistan'daki büyük ticâret ve tarım merkezlerine hâkim oldu. Türkleri, siyâsî yönden birleştirip, bir bayrak altında topladı. Hun Devletini teşkilâtlandırdı. Türk ordusunu onlu sisteme göre, onlu, yüzlü, binli, on binli bölümlere ayırarak, onbaşı, yüzbaşı, binbaşı, tümenbaşı, rütbelerinde kumandanlar tâyin etti. Hudutların emniyetini sağlayıp, fetihlerinin yanında devleti de teşkilâtlandırdıktan sonra; Mîlâttan önce 174 yılında öldü. Yerine, Çin kaynaklarında adı "Ki-yo" olarak bilinen oğlu, Gökhan geçti.